

EUGENIJA BARIĆ
Zavod za jezik IFF, Zagreb

UDK: 808.62:801.55
Izvorni znanstveni članak
Primljeno: 12/1984

TVORENICE S ELEMENTOM *SVE-*

U članku se utvrđuje tvorbeni status tvorenica s elementom sve- i objašnjava zašto one nisu razvile veću proizvodnost, niti su se proširile u općoj, a još manje u terminološkoj upotrebi.

0. S jednim se tvorenicama srećemo vrlo često, a s drugima znatno rjeđe. Prve su nam stoga sasvim obične, a o drugima još razmišljamo, i s tvorbenog, i sa semantičkog gledišta. Takve bi bile i tvorenice s elementom *sve-*.

Opći tvorbeni naziv tvorenica ovdje je upotrijebljen s razlogom jer tvorenicama s elementom *sve-* tek treba utvrditi tvorbeni status.

1. Tvorenice s elementom *sve-* javile su se rano, i to, po uzoru na grčki predložak, kao obilježje visokog crkvenoslavenskog stila. (Pridjev *svevjeran* potvrđen je, prema AR, s kraja 12. st.) Od starijih rječnika najbrojnije su u Stullijevu, koji uz mnogu od tih tvorenica ima naznaku da se nalazi u Ruskom rječniku.

2. Utvrditi morfološku kategoriju kojoj pripadaju te tvorenice uglavnom je jednostavno jer je ona većinom jednoznačno određena njihovim završnim dijelom, u kojem prepoznajemo leksem (dakle leksičku riječ ili tvorenicu) ili osnovu sa sufiksom, iz kojih je onda vidljivo da su te tvorenice najplodnije u kategoriji pridjeva, slabije plodne u kategoriji imenica, a dosta rijetke u kategoriji priloga. U AR ima i nekoliko glagola. Većina je potvrđena s participom prezenta u završnom dijelu.

2.1. Manje je jednostavno odrediti kakva je njihova tvorbeno struktura, složena ili izvedena, a to nam je upravo potrebno za utvrđivanje njihova tvorbenog statusa, odnosno utvrđivanje jesu li te tvorenice složence ili izvedenice i kakva je uloga elementa *sve-* u njihovoj tvorbenoj strukturi.

3. Zanimljivo je da su te tvorenice ostale po strani u našim gramatikama, odnosno tek ih je koja usput dodimula.¹

¹ Npr. Mihailo Stevanović: *sveznajući i sveznalica*, *Savremeni srpskohrvatski jezik*, I, Naučna knjiga, Beograd 1975, str. 411.

3.1. Više im je pažnje posvetio R. Zett koji ih je, kako se vidi iz naslova njegove knjige,² uvrstio među složenice, a njihov prvi dio, tj. element *sve-* smatra zamjenicom.

4. Da bismo provjerili tvorbenu strukturu tih tvorenica i utvrdili ulogu elementa *sve-* u toj strukturi, potrebne su nam preoblike, odnosno opisi značenja tih tvorenica. Zametke preoblika možemo naći u njihovu rječničkom opisu. Na primjer:

a) imenice

svebiće (AR: opće, t. j. vrhovno, najviše biće, koje je po učenju crkve tvorac svega) → najviše biće

sveboštvo (RMS: fil. panteizam) → vjerovanje da je sve bog

svečovjek (RMS: čovek najboljih ljudskih osobina; u nacističkoj teoriji pripadnik "više rase" predodređen za gospodara sveta, natčovjek) → najbolji čovjek

svečovječanstvo (RMS: čitavo čovečanstvo, sav svet; osećanje pripadnosti opšte-ljudskoj zajednici, ljubav prema svim ljudima) → čitavo čovječanstvo

svedobrota (RMS: beskrajno velika, bezgranična dobrota) → bezgranična dobrota

svedržavlje (RMS: potpuna vlast države u svima oblastima života) → potpuna vlast države

svejedac (AR: onaj, koji sve jede, proždire) → onaj koji sve jede

sveliječnica (AR: lijek za sve bolesti, opći lijek) → ono što sve liječi

svelijek (RMS: lek za sve bolesti) → opći lijek

svemilost (AR: milostiva blagonaklonost u najvećoj mjeri) → najveća milost

svemoć (AR: 1. SVEMOĆ svojstvo onoga, koji ima nad kim ili čim neograničenu vlast ili moć; RMS: beskrajno velika moć, neograničena vlast) → beskrajno velika moć

sveobličje (RMS: jedinstvo svih oblika; svi oblici, sve pojave) → ukupnost oblika

svesebica (AR: samoživac, sebičnjak, egoist; RMS: pokr. sebičnjak, samoživac) → osoba koja sve za sebe čini

svetvor (RMS: onaj koji može sve da stvori, tvorac svega) → onaj koji sve tvori

sveumnik (RMS: uman, razborit čovjek) → osobito uman čovjek

svevlast (AR: neograničena vlast, vlast nad svim; RMS: ničim neograničena, potpuna vlast; samovlašće, apsolutizam) → potpuna vlast

svevlašće (RMS: svevlast) → stanje potpune vlasti

sveznadar (AR: onaj koji sve zna; RMS: onaj koji sve zna, veoma učen čovek; mudrac) → onaj koji sve zna

sveznalica (AR: čeljade koje sve zna; RMS: 1. osoba širokog obrazovanja, osoba koja sve zna, 2. ir. osoba koja ima vrlo visoko mišljenje o svojim skromnim znanjima, koja se ponaša i govori kao da sve zna) → osoba koja sve zna

svezder (AR: onaj koji sve ždere; RMS: *svezderi* i *svezderci* zool. v. svaštojeci) → onaj koji sve ždere

² *Beiträge zur Geschichte der Nominalkomposita im Serbokroatischen*, Böhlau Verlag, Köln-Wien 1970.

b) pridjevi

- sveblag* (AR: beskrajno, neizmjereno, neograničeno blag; RMS: *sveblagi* beskrajno blag, neizmjereno milostiv /o bogu i božanstvu/) → neizmjereno blag
- sveblažen* (AR: blažen u najvećem stepenu) → blažen u najvećoj mjeri
- svebojan* (AR: koji ili što ima ili sadržava sve boje; RMS: koji sadrži sve boje, obojen svim bojama) → koji sadrži sve boje
- svečist* (AR: beskrajno čist) → beskrajno čist
- svečovječanski* (RMS: 1. koji se odnosi na sve ljude, na čitavo čovečanstvo, svojstven celom čovečanstvu, opšteljudski, opštečovečanski) → općečovječanski
- svedohvatljiv* (RMS: koji sve može dohvatiti, kome ništa ne može izmaći) → koji sve može dohvatiti
- svejed* (RMS: koji sve jede) → koji sve jede
- svekrasan* (AR: nadasve lijep, krasan /u fizičkom i moralnom smislu/) → nadasve krasan
- svekršćanski* (AR: što pripada svima kršćanima) → općekršćanski
- sveljubazan* (AR: ljubazan, dobrohotan u najvećoj mjeri) → ljubazan u najvećoj mjeri
- sveljudski* (RMS: koji se odnosi na sve ljude, opšteljudski, opštečovečanski) → općeljudski
- svemilostiv* (AR: pun milosti, nadasve blag; RMS: beskrajno milostiv) → beskrajno milostiv
- svemoćan* (AR: koji ima nad kim ili nad čim neograničenu vlast; RMS: koji ima beskrajno veliku moć, koji sve može; koji ima neograničenu vlast, kome se niko ne može suprotstaviti) → moćan u najvećoj mjeri
- sveobličan* (RMS: koji se pojavljuje u najrazličitijim oblicima) → koji ima sve oblike
- sveobuhvatan* (RMS: koji obuhvata sve, koji skladno uklapa sve delove u jedinstvenu celinu; koji ništa ne zanemaruje i ne previđa, usmeren u svim pravcima, svestran) → koji sve obuhvaća
- sveplodan* (AR: rodan, obilan plodom svake vrste; RMS: koji donosi sve plodove; obilan plodovima svake vrste, rodan) → obilno plodan
- sveprisutan* (RMS: koji je svugde prisutan, koji se nalazi svuda i u svemu) → svagdje prisutan
- sverazoran* (RMS: koji razara sve do čega dospe, koji ima beskrajno veliku moć uništenja) → u najvećoj mjeri razoran
- sveslavenski* (AR: koji pripada svima Slavenima; RMS: koji se odnosi na sveslavene i sveslavenstvo, panslavistički, opšteslavenski) → općeslavenski
- svevideć* (AR: koji sve vidi, svevid, svevidiv; RMS: koji sve vidi, pred kojim se ništa ne može sakriti) → koji sve vidi
- svevišnji* (AR: višnji; pridjevak koji se upotrebljava samo za boga; RMS: nadzemaljski; najviši, najuzvišeniji) → najviši
- svezemaljski* (RMS: koji se odnosi na celu Zemlju, koji obuhvata ceo svet) → općezemaljski

sveznajući (RMS: koji sve zna) → koji sve zna
sveživotan (AR: koji sve oživljuje; RMS: koji se odnosi na sveživot, na sve živo)
 → koji se odnosi na sveživot

4.1. Priloga i glagola s elementom *sve-* ima nekoliko. Neki su prilozi motivirani pridjevom s tim elementom (*svemoćno* ← *svemoćan*, *sveobuhvatno* ← *sveobuhvatan*, *svestrano* ← *svestran*). Kao samostalne priloške tvorbe mogu se uzeti ovi prilozi:

svednevce (AR: cio dan; RMS: svakodnevno; stalno, neprestano)

svesasvim (AR: sasvim, posve, potpuno, skroz i skroz)

sveujedno (AR: zajedno, skupa, ujedno, odjedamput), od kojih bi *svesasvim* i *sveujedno* mogli funkcionirati i bez *sve-*, a prilog *svednevce* je dobio novo značenje.

Iako u AR dolaze kao natuknice i glagoli sa *sve-*, oni su uglavnom potvrđeni u part. prez., osim *sveizvršiti*, *svevoljiti*, *sveznati* koji su potvrđeni i u drugim glagolskim oblicima. U participskom liku dolaze *sveuzimljuć* (AR), *svevideć* (AR i RMS), *sveznajući* (RMS), *sveumijujući* (AR).

Budući da su ti participi potvrđeni kao atributi, dakle kao pravi pridjevi, npr. *božja pravda svevideća* (RMS pod *svevideć*), *svedržeći Gospodine* (AR pod *svedržati*), *sveobdržavajuća mati hraniteljka* (AR pod *sveobdržavati*), oni se uzimaju među pridjevima. U njihovoj sturkturi imamo, zapravo, part. prez. osnovnog glagola, koji je već popridjevljen (*držati - držeći*) ili koji se može popridjeviti (*obdržavati - obdržavajući*), dok se neki part. prez. popridjevljuju u samom tvorbenom procesu uz element *sve-*, npr. *videći u svevideći*, *znajući u sveznajući*.

5. Iz ovih je opisa značenja vidljivo da postoje dvije osnovne skupine tvorenica s elementom *sve-*. Bitna je razlika među njima ta što u opisima značenja jedne skupine nalazimo element *sve-*, a u opisima značenja druge skupine taj element ne nalazimo:

svejed → onaj koji sve jede : *sveblag* → beskrajno blag.

6. U prvoj, malobrojnoj skupini ovih tvorenica element *sve-* je sintagmatski, a javlja se:

a) kao objekt prelaznom glagolu: *svejed* → koji sve jede

b) kao atribut: *svebojan* → koji sadrži sve boje, *svedušan* → iz sve duše.

6.1. Struktura je ovih tvorenica složena, a nastala je srastanjem i sufiksacijom:

svejed - sve-jed- ϕ → koji sve jede

svebojan - sve-boj-an → koji sadrži sve boje

svedušan - sve-duš-an → iz sve duše.

6.2. Jedna od osnovnih riječi je glagol (jesti) odnosno imenica (boja, duša). A druga? Prema dosadašnjim shvaćanjima to je zamjenica odnosno zamjenički pridjev *sav* u srednjem rodu.

6.2.1. Zamjenički pridjev noviji je termin u našim gramatikama. Njime je najprije ozna-

čavan leksem *sav* (*sva, sve*),³ a zatim je taj termin proširen na zamjenice koje imaju rodovske nastavke (osim posvojnih), a uključen je među njih i leksem *sam*.⁴

7. Upotrební spektar leksema *sav* vrlo je širok. Dovoljno je pogledati u AR, pa biti impresioniran sa 16,5 strana posvećenih vrlo razrađenoj i bogato potkrijepljenoj upotrebi leksema *sav*, koji u tom rječniku ima morfološku oznaku *pron(omen)*, a navodi se u pet osnovnih značenja (i bezbroj podupotreba):

1) *sav, cunctus; omnis; universus; u tom značenju upotrebljava se, osim u rječnici-ma, samo u pluralu*

2) *sav isto što čitav, cio. U tom značenju upotrebljava se samo u singularu*

3) *sve, n. u sing. i pl.*

c) *zamjenica sve stoji sama u rečenici bez sveze s ikakvom imenicom, zamjenicom ili rečenicom*

4) *sav uz brojeve*

5) *Zamjenica sve gubi svoje značenje i postaje adverb.*

7.1. U RMS uz leksem *sav* navode se dvije morfološke oznake: zam(jenica) i prid(jev), s ovim značenjima:

1) koji je bez izuzetka (celokupan)

2) ceo, čitav

3) velik, golem

4) isti,

a među izričajima nalazimo i ove:

baviti se svim i svačim

biti sve i sva

govoriti o svemu i svačemu

sve u svemu,

u kojima zamjenica *sve* stoji sama u rečenici, kao i u AR pod *sav* 3c, a zamjenjuje nešto imeničko i tako se izjednačava sa zamjenicom *svašta*, odnosno s ostalim neodređenim zamjenicama bez rodovskog nastavka, pa bismo je mogli uzeti i kao samostalnu zamjenicu *sve* koja se samo izrazno poklapa sa srednjim rodod zamjeničkog pridjeva *sav*. Takvo samostalno *sve* imamo u već analiziranoj složenici *svejed*.

7.2. Time bi ovaj problem tek mogao biti načet jer bi trebalo posebno proučiti i odnos jednine i množine zamjeničkog pridjeva *sav* (*sav svijet, sva zemlja, sve selo : svi ljudi, sve radnice, sva djeca*) koji imamo i u već spomenutim pridjevima *svebojan* → koji sadrži *sve* boje (*sve* A mn. ž.r.) i *svedušan* → iz *sve* duše (*sve* G jd. ž.r.), a trebalo bi proučiti i ne-atributnu upotrebu množinskog lika *svi* koji u sebi uključuje sva tri roda kad rod nije potrebno posebno naglašavati: *Svi su tako mislili*.

³ V. Gramatiku S. Pavešića uz *Jezični savjetnik*, Matica hrvatska, Zagreb 1971, str. 368.

⁴ V. Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika, Skolska knjiga, Zagreb 1979, str. 121-129.

8. Druga je skupina ovih tvorenica (onih bez elementa *sve-* u opisu njihova značenja) znatno brojnija. Njihovi rječnički opisi pokazuju da su se leksikografi različito dovijali da bi izrazili značenje elementa *sve-*, pa tako u opisima umjesto njega nalazimo pridjeve *velik*, *najviši*, *najbolji*, *čitav*, *bezgraničan*, *potpun*, *opći*, kad je riječ o imenicama, odnosno adverb *neizmjerljivo*, *beskrajno*, *nadasve*, *obilno*, prilošku oznaku *u najvećoj mjeri* i prefiks *opće-*, kad je riječ o pridjevima.

8.1. Tvorenice koje u svojoj preoblici ne čuvaju izraz elementa *sve-* prefiksalne su tvorenice. Prefiksanim tvorbenim sredstvima ovim pridružujemo i višeznačan element *sve-*. Jedno je značenje tog elementa cjelovitost (*potpun*, *potpuno*), drugo superlativnost (*beskrajno*/*beskrajno*, *neograničen*/*neograničeno*, *vrlo*, *velik*, *najviši*, *najbolji*, *nadasve*), treće proširenost (*čitav*, *opće*).

8.2. Te su tvorenice motivirane jednom riječju i njihova je struktura, prema tome, izvedena.

9. Najveći broj pridjevskih tvorenica s prefiksom *sve-* ima također staru, a ponekad i stariju paralelu u tvorenici s prefiksom *pre-*, kojem se u AR dosljedno daje superlativno značenje 'u najvećoj, u prevelikoj mjeri' i koje su znatno obilnije potvrđene od tvorenica s prefiksom *sve-*.

Evo tih paralela:

sveblag (1349) - *preblag* (1348)
sveblažen (13. st.) - *preblažen* (Š. Menčetić)
svebogat (1405-1427) - *prebogat* (13. st.)⁵
svečastan (1327) - *prečastan* (13. st.)
svečist (13. st.) - *prečist* (13. st.)
svedobar (17. st.) - *predobar* (15. st.)
svekrasan (14. st.) - *prekrasan* (14. st.)
svelukav (Stulli) - *prelukav* (Stulli)
sveljubazan (1336-1347) - *preljubazan* (Vuk)
sveljut (Stulli) - *preljut* (1495)
svemilosrdan (1783) - *premilosrdan* (1495)
svemilostiv (1357) - *premilostiv* (12. st.)
svemudar (Š. Menčetić) - *premdudar* (13. st.)
sveneporočan (13. st.) - *preneporočan* (14. st.)
sveradostan (1837) - *preradostan* (T. Mrnavić)
svesavršen (Stulli) - *presavršen* (1791)
svesladak (13. st.) - *presladak* (12. st.)
sveslavan (13. st.) - *preslavan* (13. st.)
svesrdačan (14. st.) - *presrdačan* (14. st.)
svesvet (1502) - *presvet* (13-15. st.)
svevažan (1837) - *prevažan* (Vuk)

⁵ Pridjev *svebogat* protumačen je u AR i superlativom *najbogatiji*.

svevišnji (Pop.) – *previšnji* (1495)

svevrijedan (16. st.) – *prevrijedan* (16. st.)

9.1. Nekoliko tvorenica s prefiksom *prě-* umjesto tvorenica s prefiksom *vsě-* (stari lik za *sve-*) navodi R. Zett:

prěblagъ, prěčistъ, prěslavъnъ, prěsvetъ (sve iz 1494. g.) umj.

vsěblagъ, vsěčistъ, vsěslavъnъ, vsěsvetъ.⁶

Nažalost ni AR, a kasnije ni RMS ne povezuju značenjski pridjeve sa *sve-* i sa *pre-*, iako se u njima potvrđuje superlativno značenje oba prefiksa.

9.2. Nekoliko pridjeva iz građe R. Zetta ima u svojoj strukturi oba ova prefiksa u njihovim starijim likovima: *vsěprěčistъ, vsěprěprěpodobъnъ, vsěprěslavъnъ, vsěprěsvetъ*, u kojima je riječ o dodatku već prevedenom i funkcionalnom članu grčke posuđenice (o Lehnghiedzusatz): *vsěprěčistъ* – *πάναγνος* – *prěčistъ* (Okt), *vsěčistъ; vsěprěprěpodobъnъ* – *πανόσιος* – *vsěprěpodobъnъ; vsěprěslavъnъ* – *πανένδοξος* – *vsěslavъnъ, prěslavъnъ* (Mikl. 744); *vsěprěsvetъ* – *πανάγιος, πανίερος* – *prěsvetъ* (Mikl. 744).⁷

9.3. Danas su tvorenice s prefiksom *pre-* sasvim obične i u govornom i u pisanom jeziku i najvjerojatnije je da su potisnule bliskoznačne, a slabije udomaćene tvorenice s prefiskom *sve-*.

9.4. Superlativnom značenju približuje se i pridjevski prefiks *vele-*. I među tvorenicama s tim prefiksom nalazimo, već u AR, nekoliko paralela našim tvorenicama: *velečastan, veledušan, velemočan, velemudar, veleplodan, velerodan, veleslavan, veleuman*.

9.5. Nekoliko paralela ovim tvorenicama možemo naći i među tvorenicama s prefiksom *veliko-* i *visoko-*. Tako AR ima *sveslavan* a RMS *velikoslavan*, a Zett uz *vsěčistъ* ima *velikočistъ*, uz *vsědržavъnъ velikodržavъnъ*, uz *vsěmudrъ velikomudrъ*, uz *vsěslavъnъ velikoslavъnъ* i *vsěkoslavъnъ*. Zettov popis pokazuje da su u razdoblju koje obuhvaća (12-18. st.) pridjevi s *veliko-* i *visoko-* slabije plodni od pridjeva sa *sve-*, a samo *vsěslavъnъ, velikoslavъnъ* i *vsěkoslavъnъ* imaju isti njemački ekvivalent: 'hochberühmt'. Ni AR ne povezuje značenjski *svemudar* i *visokomudar*.

9.5.1. RMS i RSANU izdvajaju *veliko-* i *visoko-* kao natuknice. Za nas je zanimljivo ovo: za *veliko-* iz RMS: 2. *prvi deo složenih prideva kojim se pojačava značenje prideva u drugom delu složenice*: velikoslavan, velikoučan i sl., a za *visoko-* iz RSANU: a) *kazuje jači stepen onoga što znači osnovna reč*: visokodostojanstven, visokoznamenit, visokoidejan..., b) *služi pri obraćanju osobama na visokom položaju*: visokoblagorodni, visokoblagorodstvo, visokodostojni, visokopoštovani...

9.6. Nekoliko se pridjeva s prefiskom *sve-* ustalilo u vezi s imenicom *bog*: *svevišnji, svemogućí, svemilostiv*. U tim tvorenicama *sve-* ima izrazito pojačajno značenje i nije

⁶ N. dj., str. 99. Budući da prefiksalne tvorenice nisu po Zettovu shvaćanju složenice, u njegovu popisu imenskih složenica nema tvorenica s prefiksom *pre-*.

⁷ R. Zett, n. dj., str. 119-120.

zamjenjivo drugim pojačajnim, superlativnim prefiksima, vjerojatno i zbog toga što je sastavni dio neke vrste okamenjene izražajne formule.

10. U RMS element *sve-* nije izdvojen kao natuknica, vjerojatno i zbog svoje više-značnosti koju nije lako obuhvatiti podjelom.

11. Paralele pridjevskim tvorenicama s prefiksom *pre-* možemo naći i među tvorenicama s prefiksom *opće-*. U RMS pod natuknicom *opće-* u tumačenju njezine tvorbene uloge stoji da *opće-* kao prvi deo pridevskih (i priloških) složenica pokazuje a. da se pojam na koji upućuje drugi deo složenice uzima u celini ili da se obuhvata u širem smislu, bez užeg izdvajanja: općedruštven, općenarodni, općejugoslavenski, općeljudski, općeobrazovni. b. da se ono što znači drugi deo složenice odnosi na sve, na najširi krug ljudi: općeusvojen, općepoznat, općepoznat i dr.

Za jedinice prve skupine tvorenica s *opće-* imamo ove tvorenice sa *sve-*: *svejugoslavenski*, *sveljudski*, *svenarodni*. Njima možemo pridružiti tvorenicu *sveslavenski* (= općeslavenski), a *sveindijski*⁸ bi bio *općeindijski*.

11.1. Element *sve-* ima značenje 'opći' i u nekih imenica, npr. *svelijek* → opći lijek, samo što se tu dobiva dvočlani pojam.

12. U pridjevima koji označuju nekakvu vremensku ili količinsku mjeru (*svednevan* ili *sveukupan*) dio *sve* ima značenje 'cio', pa je i zamjena *sve-* sa *cjel(o)-* preporučljiva. Dakle, umjesto *svednevan*, *sveukupan* bolje je *cjelodnevan*, *cjelokupan*. Tako bi i *все-ноштень*⁹ bilo danas *cjelonoćni*, u skladu s već ustaljenim *cjelovečernji*, npr. ~ film.

U *sveukupan sve-* je zapravo nepotrebno, pa je *cjelokupan* ujedno i nova izrazna mogućnost.

12.1. O semantički siromašnom (a često i semantički praznom) *sve-* možemo govoriti i u ovih pridjeva: *sveobičan*, *sveopći*,¹⁰ *svesvjetski*, *svepočetni*, *sveokolni*, *svevječan*... Pridjevi bez elementa *sve-*: *običan*, *opći*, *svjetski*, *početni*, *okolni*, *vječan*... nisu ništa manje informativni ili manje efektni od istih pridjeva s elementom *sve-*. Isto bismo mogli reći i za element *sve-* u zamjenici *svekoješta* i u imenici *svekoještarije*.

12.1.1. U tvorbi je nekih tvorenica s elementom *sve-* naprosto djelovala analogija, pa je po postojećem uzorku tvorena nova riječ bez analiziranja može li ona i funkcionirati onako svrsishodno kako funkcionira riječ koja je poslužila kao analoški uzorak.

Analogija je poticaj za stvaranje novih riječi ali i opasnost od slabog a ponekad i lošeg rezultata.

13. Moramo se, konačno, upitati što je s proizvodnošću i upotrebom tvorenica s elementom *sve-* u suvremenom hrvatskom ili srpskom jeziku. Građa za Dopune AR (DAR) pokazuje pojavu novih leksičkih jedinica s tim elementom, odnosno njihovih tvorenica:

⁸ Zabilježeno u povodu tragične smrti Indire Gandhi u sintagmi *sveindijski institut*.

⁹ R. Zett, n. dj., Pôpis.

¹⁰ Iako *Jezični savjetnik* dopušta i *sveopći*.

svebitstvo, sveboštvo (svebožac, svebožje), svecijel, svednevlje, svedokaža, sveeuropski, svegoj, svegran, svejakost, sveljubljen, sveljudski, svenaučan, svepravedan, svepribitan, sveprisutan, svestvor (svestvornik), sveučan, sveum, svesvjetski, svežice, ali suvremene potvrde iz RMS pokazuju neznatan broj kontinuantu: sveboštvo, svežice (rječnička potvrda), sveljudski, sveprisutan, svesvjetski.

13.1. Više kontinuantu ima građa RMS s građom AR: sveblagi, svebojan, svedržavni, svedržitelj, svemilostiv, svemoć, svemoćan, svemoguć, svemogućan, svemožan, svemudar, svenarodni, svenoćni (svenoćnica), sveplodan, svesilan, svesilje, sveslavenski, svesrdan, svestran, sveukupan, svevidan, svevideć, svevišnji, svevlast, sveznali, sveznanje, sveznadar, sveznalac, sveznalica, sveznanstvo, svežder, sveživotan.

13.2. Izdvojimo li te kontinuantu zajedno s kontinuantama iz Zettove građe: sveopćen, svevremen i uvažimo li sve spomenute tendencije: potiskivanje s opće-, zamjena s cje-(o)-, izostavljanje sve- kao nepotrebno, ostaje posve malen broj novih tvorenica i njihovih izvedenica: svebivanje, svevidljiv, svevlastan, svevlašće, svedobrota, svedohvatljiv, svedržavlje, sveživot (sveživotan), svezaboravan, svekrotilac, svelijek, sveobiman (sveobimnost), sveobličan, sveobličje, sveobnovni, sveobuhvatan (sveobuhvatno, sveobuhvatnost), sveobuhvatljiv, svepobjedan, sverazoran, sverazorljiv, svesazdatelj, svetvor, sveumlje, sveumnik, svečovjek, svečovječanstvo.

Taj nam broj ne dopušta da kažemo da su te tvorenice razvile veću proizvodnost u suvremenom hrvatskom ili srpskom jeziku. One je, zbog svega iznesenog, nisu ni mogle razviti.

13.3. Eventualnu izmjenu u plodnosti tih tvorenica mogli bi donijeti pridjevi s participijom prezenta i pridjevi s osnovom prelaznog glagola.

14. U terminologiji su ove tvorenice još slabije zastupljene. U Tehničkom rječniku V. Dapca (2. dio, Zagreb 1970) ima samo nekoliko takvih tvorenica: sveautomat, sveautomatski, svepropustan, svestran, svesvjetski, sveukupan. Sveautomat Dabac¹¹ ima uz potpuni automat za njem. Ganzautomat i Vollautomat, a sveautomatski uz potpuno automatski za njem. ganzautomatisch i vollautomatisch. Za ostale njem. termine sa Ganz- i Voll- ima dvočlane odnosno višečlane izraze, najčešće s potpun, što znači da se u terminologiji zamjena zaustavila na pola puta, na višečlanom izrazu. Ulogu u tome sigurno ima, s jedne strane, višeznačnost elementa sve-, što je za terminologiju nedovoljno precizno, a s druge strane njegovo značenje superlativnosti koje u tvorenicu unosi obilježnost, a za nju nema mjesta u neutralnoj terminologiji.

15. Sve- nije tvorbeni element narodnog jezika. Vuk S. Karadžić u rječniku ima samo nekoliko takvih tvorenica: sveznali, sveznalica, svemoćući. svesrdno, svesrdo, svekoliko.

16. Možemo zaključiti: Element sve- živio je kao tvorbeni element dosta intenzivno u prošlosti, istina u pisanom jeziku, a do naših je dana došao čvršće samo u nekim okame-njenim izrazima religiozne upotrebe i u nekim, malobrojnim tvorenicama za koje se baš

¹¹ Usp. V. Dabac, Tehnički rječnik, 1. dio, Zagreb 1969.

ne bi moglo reći da su općeprihvaćene. To osobito vrijedi za prefiksalne tvorenice s tim elementom.

Umjesto prefiksálnih tvorenica s elementom *sve-*, posebno onih sa značenjem superlativnosti, češće se upotrebljavaju njihove značenjske paralele, u prvom redu one s prefiksom *pre-*.

Nove su tvorenice s elementom *sve-* dosta rijetke, što znači da su slabo proizvodne, a ni u terminologiji nisu mogle naći svoje mjesto.

Bilo ih je potrebno opisati jer su dio leksičkog fonda jezika kojim govorimo i pišemo. Sada znamo više o njima, ali im, na osnovi utvrđenog, ne možemo sa sigurnošću proreći aktivniju sutrašnjicu.

17. Proučavanje tih tvorenica u ostalim slavenskim jezicima i njihovo uspoređivanje moglo bi dati nove zanimljive i svestranije rezultate, ali to je već nova tema.

Zusammenfassung

DIE WÖRTER GEBILDET MIT DEM ELEMENT *SVE-*

Der allgemeine Terminus der Wortbildung tvorenica wurde hier gebraucht, weil der Status der Bildung dieser gebildeten Wörter erst festgestellt werden soll.

Solche gebildeten Wörter erschienen sehr früh, und zwar nach dem griechischen Muster als ein Merkmal des hohen kirchenslawischen Stils. Unter diesen gebildeten Wörtern waren die Adjektive sehr produktiv, die Substantive und die Adverbien weniger produktiv. Später erschienen sie auch mit Partizip des Präsens, das ein Adjektiv geworden ist.

Nach der Bildungsstruktur machen diese gebildeten Wörter zwei Gruppen: die Zusammensetzungen und die Ableitungen mit Präfixs, und zwar mit verschiedener Rolle des Elements *sve-*.

Element *sve-* als Präfixs, besonders bei den Adjektiven, hat mehrere Bedeutungen:

- des Superlativs; in dieser Bedeutung berührt es sich in erster Linie mit dem frequenteren Präfixs *pre-*;
- der Allgemeinheit, in welcher Bedeutung wird es vom Präfixs *opće-* ausgedrängt;
- der Ganzheit, worin statt dessen der Stamm des Adjektivs *cijel* als besserer Ausdruck für diese Bedeutung steht.

Deswegen sind die Wörter gebildet mit *sve-* im gegenwärtigen Serbokroatischen nicht besonders produktiv, wie auch nicht im allgemeinen und noch weniger im terminologischen Gebrauch verbreitet.

Im Artikel wird natürlich auch über die morphologischen Charakteristiken des Elements *sve-* gesprochen.